

6. Debate sobre representación política e sufraxio no liberalismo español

Documento 18: Evaristo San Miguel (1836)

“De todos os xeitos non é menos certo que a invasión dos franceses foi o principio das nosas diferenzas internas e a guerra da independencia unha especie de guerra civil ao mesmo tempo.

Aos nobres, a dinastía estranxeira éralles odiosa menos polo nova que polos indicios que daba de reformadora. Do lexislador dun pobo onde todo estaba nivelado pola lei da igualdade debía desconfiar moito o privilexio das clases exclusivas. O berro de guerra na súa boca foi a oposición ao espírito innovador que os ameazaba (...).

Os ilustrados eran un número considerable e non podían ter, no seu pronunciamento contra o emperador, só a mira de volver ao Estado anterior. Non era posible (...) que lles gustase volver ao antigo despotismo os que o consideraban como unha das causas dos males que os aflixían. O berro de guerra dirixido contra os franceses tiña tamén por branco os excesos, as desordes que afearan as administracións anteriores”.

1. Autoría e xénero

- Evaristo San Miguel, deputado e figura destacada do liberalismo moderado durante o réxime de 1834–1843.
- Texto memorialístico e reflexivo publicado en 1836, no que se analiza a Guerra de Independencia.

2. Contexto histórico

- Fase inicial do reinado de Isabel II tras a Rexencia de María Cristina.
- Debate sobre as orixes do liberalismo español e a natureza do conflito antifrancés de 1808–1814.

3. Contido

- Sinala que a “invasión dos franceses” desencadeou diferenzas internas cunha “guerra civil” simultánea.
- Expón a desconfianza dos nobres cara ao modelo reformador nacido en Cádiz polos seus ataques aos privilexios.
- Destaca que os ilustrados non buscaban volver ao despotismo anterior e que a hostilidade aos franceses incluía rexeitar os excesos do Antigo Réxime.

4. Finalidade

- Reflexionar sobre a complexidade do movemento liberal e demostrar que o 2 de maio foi tamén unha rebelión contra abusos internos.
- Lexitimar o liberalismo como herdeiro das demandas de igualdade e non simplemente como volta ao absolutismo.

5. Valor e limitacións

- Aporta unha visión crítica e retrospectiva dun dos protagonistas liberais, enriquecendo a comprensión do liberalismo español.
- Ten un carácter historiográfico e ideolóxico que pode idealizar a cohesión dos “ilustrados” e suavizar facetas conflitivas posteriores.

Documento 19: Joaquín Francisco Pacheco (1845)

“Distinguimos hoxe, señores, os dereitos políticos dos dereitos civís; e se estes os concedemos a todos os cidadáns, non así os primeiros, que non podemos outorgar senón aos que os han exercer ben (...).

O dereito electoral non será un dereito de todos, e as ínfimas clases de calquera país deberán estar privadas del pola razón sinxela de que non poderán exercelo convenientemente (...). Tomouse por regra xeral como base para a concesión deste dereito o goce de certa renda ou o pagamento de determinada contribución. Este principio, señores, é racional e aceptable. A riqueza, ou por mellor dicir o benestar, a vida desafoxada e doada, en que o traballo material non é unha carga dura, non é a penosa ocupación de todos os momentos, e deixa espazo para as concepcións do espírito; ese benestar mediano (...), ese é o que debe tomarse como condición de capacidade política, porque é o que dá a intelixencia e a valía na orde social (...).

Quen gaña afanosamente o seu sustento nun traballo ímprobo e co suor do seu rostro, quen non pode gozar algunha vez o digno descanso (...), quen está reducido a un escaso xornal (...), non pode pretender a consideración nin a estima política”.

1. Autoría e xénero

- Joaquín Francisco Pacheco, xuíz, político moderado e redactor do proxecto de Constitución de 1845.
- Discurso parlamentario defendendo o sufraxio censitario, pronunciado no Congreso en 1845.

2. Contexto histórico

- Durante a Década Moderada, o debate centrouse en quen debía participar no proceso electoral.
- Aplicación práctica da Constitución de 1845 que limitou a participación política a unha minoría próspera.

3. Contido

- Distingue dereitos civís, aos que todos teñen acceso, de dereitos políticos restrinxidos a quen os exercen “ben”.
- Define como condición para o sufraxio a propiedade ou o pago dunha contribución mínima que garantise “intelixencia e valía”.
- Exclúe ás clases traballadoras e máis desfavorecidas por consideralas incapaces de comprender a política.

4. Finalidade

- Xustificar o modelo de sufraxio censitario que aseguraba o control das elites sobre as decisións políticas.
- Defender a idea de que a capacidade económica habilita a competencia electoral e evita a “democracia das masas”.

5. Valor e limitacións

- Documento clave para entender os límites á democratización durante o reinado moderado.

- Reproduce os prexuízos elitistas da época e non reconece que o sufraxio restrinxido podía incrementar o abismo social.

Documento 20: Xunta Revolucionaria de Sevilla (20 de setembro de 1868)

“1. A consagración do sufraxio universal e libre, como base e fundamento da lexitimidade de todos os poderes e única verdadeira expresión da vontade nacional.

2. A liberdade absoluta de imprenta (...)

11. Cortes Constituíntes por sufraxio universal directo, para que decreten unha Constitución en harmonía coas *necesidades da época*”.

1. Autoría e xénero

- Xunta Revolucionaria formada en Sevilla tras o triunfo da Revolución de 1868 (“La Gloriosa”).
- Proclama política co decálogo de medidas iniciais para o novo réxime.

2. Contexto histórico

- Desexo de consolidar a rexeneración política logo da expulsión de Isabel II.
- Influencia das ideas democráticas e o avance das mobilizacións de mulleres, obreiros e liberais radicais.

3. Contido

- Reclama o sufraxio universal e libre como único fundamento da lexitimidade do poder.
- Solicita a liberdade absoluta de prensa como garantía de transparencia e crítica política.
- Insta á convocatoria de Cortes Constituíntes por sufraxio directo para redactar unha Constitución acorde ás necesidades do século.

4. Finalidade

- Asentar as bases democráticas dun novo réxime que supere o liberalismo moderado e amplíe a participación cidadá.
- Visibilizar as aspiracións de sectores amplos da sociedade que reclamaban internos e dereitos colectivos.

5. Valor e limitacións

- Peza representativa do salto cualitativo cara á democracia plena e da influencia dos movementos urbanos e obreiros.
- Non detalla o calendario de aplicación nin os mecanismos de transición efectiva cara ao sufraxio universal.

Valoración conxunta

Estes tres documentos mostran a evolución do concepto de representación política dende a memoria do liberalismo fundacional, pasando polo sufraxio censitario moderado, ata as demandas

democráticas da Revolución de 1868. Xuntos, reflicten o paso dunha elite reticente á participación de masas a un proxecto de apertura total, evidenciando o lento proceso de democratización do Estado liberal español.